

čin preproste, pa čudovito uspešne tehnike?“ (stran 90). Ali se niso morda naselile na travniku le tiste rastline, ki jim košnja ne more škodovati, oziroma so ostale samo tiste, ki jih košnja ni uničila, ker so bile že opremljene s koreniko?

Za „Uvodom“ sledi obširno obdelano poglavje o rastlinstvu gozdnega pasa, ki sega od vznožja Alp do meje drevesne rasti. V glavnem so obravnavane posebno biološke zanimivosti različnih gozdov, posék, travnikov, gorskih senožeti in slednjič nakamenskih rastlin in rastlin alpskega pasa, ki segajo še v gozdni pas. Onstran meje drevesne rasti se prične rastlinstvo alpskega pasa in tvori drugo poglavje knjige, ki nas seznanja z grmovnatim oddelkom, alpskimi tratami, naskalnimi livadami in končno z rastlinstvom najvišjih vrhov in strmih skalnih sten. V zaključnih odstavkih, ki so zelo bogati meteoroloških in geografičnih beležk, pa zvedemo, kako so pridobile alpske rastline svoj posebni, podnebnju prikladni kroj in od kod in od kedar so alpske rastline.

Kdor je pričakoval nekak ključ za določanje alpskih rastlin, se je korenito zmotil; nasprotno pa moramo biti vzradoščeni, da smo dobili biologijo alpskega rastlinstva, ki bo seveda najboljša služila tistim, ki so že vsaj deloma seznanjeni z njim. Lajiku pa bi bilo treba preskrbeti kolikor mogoče obilnih slik; pomanjkanje slik zelo kazi pomen knjige za širše občinstvo. Neizmerne važnosti pa je ta biologija zlasti za šolnike, ki hočejo dosedaj še mnogo premrtvi pouk o živi narodi znatno poživiti.

Sklepu knjige je pridejan imenik vseh omenjenih rastlin (čez 250), ki ga je treba posebej pohvalno omeniti, ker obsega poleg slovenskih in latinskih imen tudi srbohrvatska. Želeti bi bilo morda le, da bi bila pridejana slovenskim znanstvenim imenom še najbolj razširjena in poznana narodna imena.

Kakor že omenjeno, je slog poljuden in razumljiv, mestoma poln pesniškega zanosa. Motijo le nekatere zastarele oblike n. pr.: „edno leto“, „nič manje“, „onemagam“, „skrajnji“, ponekod raba refleksiva i. t. d. Mesto „borba za bitek“ bi bil simpatičnejši izraz borba za obstoj ali obstanek. Dosledno beremo tudi „Zemlja“ in „Solnce“; toda ker je pisava z malo začetno črko že udomaćena, bi bil zato, da ostanemo pri njej.

Želim, da bi prodrla knjiga globoko med narod in da bi ji sledila prav kmalu nova izpopolnjena, a kljub temu cenejša izdaja. *Brodar.*

„Kralj na Betajnovi“ v Narodnem gledališču. „Kralj na Betajnovi“ kot gledališko delo je drama, ki zahteva od igralcev in režije vsestranske popolnosti in dovršenosti na zunaj in znotraj. Kot Cankarjevo delo posebej pa zahteva ravno ta igra iskrenosti, intimnosti in posebno krepkega povdarka navidezno manj pomembnih, skromnih strani. Naravnost govori pesnik samo v par stavkih, tihih kot vzdih, besedah, ki plavajo mimo nas kot lepa sanja. Zato so Maksove besede nežna muzika in ne rog, ki trobi prepričanje. Maks ne pridiguje, on poln trpljenja vsled razmer hrepeni iz teh razmer, v njem prevladuje en sam močan instinkt, ki vabi daleč proč od sedanjega. Kadar pa Cankar govori indirektno, je oster sođnik, žgoč bič, ognjen meč, ki podi iz raja vse, ki niso za raj. V „Kralju na Betajnovi“ govori le deloma naravnost, kakor bi se bal za svoje lepe sanje, nič nam ne razlaga, kakšna bodi Betajnova, pač pa nam jasno kaže, kakšna je Betajnova in kantorstvo našega javnega življenja.

Pri Cankarju je tedaj treba natančno ločiti sanje od biča, Maksa od Kantorja. Pri nas tega ni bilo. Način interpretacije Kantorja in Maksa in mogoče tudi igralska premoč Borštnika napram Železniku sta v občinstvu rodila prepričanje, da je Kantor, mož poln volje in dejanja, pozitivna oseba in Maks zamišljen, brezdelen sanjač. Tisti Maks, ki je Cankarjev glasnik, nosilec njegove velike poezije, ki bi moral igranje voditi za seboj interes in simpatije občinstva! Namen uprizoritve pa je tolmačiti dramo, odkrivati nje skrite lepote in pesnika občinstvu pokazati. Cankarja igrati je težko, vendar pa bi bilo pod vodstvom inteligentnega dramaturga mogoče Cankarja podati vsaj toliko duhovito in umetniško, da bi predstava dosegla Cankarjev ton. Pri nas se Cankar ni igral v njegovem duhu in se je, ne po krivdi igralcev, večina lepote izgubila in veličina dela zapravila.

Režija je kazala vse tiste napake, ki se v časopisju vsak dan zamenjujejo. Izpremembe luči so bile gorostasne, volilci iz Betajnovke Krjavljevi hribovci. Kantor je bil gospod Borštnik, zastopnik realistične šole in kot tak največji jugoslovanski igralec. Borštnik je skop s svojo umetnostjo: nobene vsiljivosti, laskanja ni v njem, ne briga se za občinstvo in vladajoči okus. On stopi na oder in tu se zgodi čudež, gledalcu nepojmljiv: on postane Kantor, hodi po svoji sobi in govori z župnikom preiščeno, ker tu gre za njegove interese. Ne nosi več rdeče intrigantske brade kot pred leti, ampak polno črno, prav lepo gojeno rodoljubno brado, kakor se to spodobi na Betajnovi. Njegova brutalnost ni teatralna, temveč prikrita, elastična, politična, taka, s katero se na Betajnovi kaj doseže. Borštnikova umetnost sloni na močni suggestivni osebnosti, neverjetni naravnosti gest, glasu in vedenja z živo govorečo masko in dostojanstvenim mirom. Njegov glas in smeh v vseh niansah je tak dragocen material, da ga zaman iščeš drugod. Igra ne samo na zunaj zelo rezervirano, ampak tudi njegov notranji Kantor je zelo miren, preudarjeno miren, skoro brez zapletljajev: tu in tam se mu zaseneči oko in porosi komaj vidno solzo, krčevito stisne roko, kolena se mu tresejo, pa vse samo za trenutek. Borštnikov mir je navidezno vsakdanji mir poštenjaka, skrivnosti pa, ki jih zakriva ta mir, izdaja le nerad in to samo v skladu z igro in avtorjem. Vsi živi in psihi so podrejeni enemu imperativu, ki se ga železno oklepa vso igro: on je Kantor. Mojstra glasu in govora je bilo videti najbolj v pogovoru z župnikom in v prizoru, ko daje Krncu denarja.

Manjkalo mu je skušenj z ostalim objemom, in dasi je izvrstno podal okvir in sliko Kantorja, je vendar v boju s svojim spominom mnogo stavkov brez prave barve izgovoril in marsikaj nehote preskočil.

Maks gospoda Železnika je bil dober. Vloga je zelo težka, in če je ni popolnoma izčrpal, ni njegova krivda. Ne z masko, z duhom Cankarjevim naj nam govori Maks. V vlogi je toliko poezije in toliko važnih, tipičnih Cankarjevih stavkov, ki bi jih moral igralec s pravim povdarkom tako podčrtati, da bi odmevali na zadnji galeriji. V Maksu naj gledalec čuje Cankarja naravnost. Vendar pa je gospodu Železniku častitati, ker zelo napreduje in obeta postati Nučičev naslednik. — Če se loči igranje od vloge, je bil gospod Peček zelo dober. Če bi bil samo za spoznanje malo bolj zoprni, bi postal tudi Bernot zoprni, tako pa je mojstrsko obvladal prave meje Bernotove, ki so v tragičnosti. Največja nevarnost za to vlogo je pretiravanje. — Župnik gospoda Danila je bil cel Danilo: izvrsten v maski, star rutiner in tradicionalno zvest

zaveznik šepetalke. Karikirati se župnik ne sme, pač pa tiste črte, s katerimi je Cankar moža osmešil, pri igranju nekoliko omiliti in s tem je ironija podvojena. — Sodnik in Krnec (gg. Bratina in Rasberger) sta bila v vsakem oziru zelo dobra.

Gospodična Šaričeva je bila pristna Cankarjeva Nina. Umevanje vlog, inteligenca in resnost, s katero igra, je napravilo gospodično Šaričevo za najboljšo igralko letošnjega osobja. — Gospa Juvanova je pokazala v svoji mali vlogi zelo veliko umetnosti in njena Lužarica napravi na gledalca zelo velik vtis. Cankar bi je bil vesel. — Gospa Bukškova in gdč. Marjanovičeva sta bili kakor vedno dobri. Sploh se je videlo, da so se vsi igralci potrudili, da ne bi zaostajali za Borštnikom in še bolj iz pietete do Cankarja. Boljše se pri sedanjih gledaliških razmerah in s tako zaposlenimi igralci ni moglo igrati. V bodoče naj se igrajo in študirajo Cankarjeva dela vsaj s toliko pieteto in častjo, ki smo jo Cankarju dolžni, ko bo doseženo to, naj se poizkusi z duhovito, umetniško in intimno igro. *Fr. Lipah.*

Jan Rokyta: Na staroměstském rynku. Basen. Psano 1916. V založništvu „Česke reformacije“. 1918. V Pragi. Naš znanec in prijatelj Adolf Černý, urednik „Slov. přehleda“, je pozdravil dolgo zaželjeno svobodo svoje domovine z lepo knjižico „Na staroměstnem trhu“. Kdo ne pozna tega staromestnega trga, ki je bil priča največjih zgodovinskih dogodkov. Kdo ni stopil na ta kraj s tihim spoštovanjem, s težko mislijo v srcu? Saj ti vsak kamen govori o velikih dogodkih: pred taboj se dviga stara praška „radnica“ (mestna hiša). Njej nasproti kipi nad strehami veličastna stavba tinjske cerkve. Okoli in okoli obdajajo trg tipične stare praške hiše s svojimi lepimi pročelji. To je staromestni trg.

Ta trg staromestni lep, četverokoten, zamišljen je kot tihi dedek, star, zagledan v prošlost, bled in dobrohoten. Tesno je tu, ko greje solnca žar, kot da glasi na njem se zvon temoten, in resno vse, kakor da zreš v oltar. Tako se zdi pesniku ta trg. Kaj bi ne. Saj se je na njem odigrala največja tragedija češkega naroda. Tam ob mestni hiši je stal l. 1621. dne 21. junija velik lesen oder in trg je bil zaseden z vojaštvom. Rabelj s svojimi pomagači je stal na odru in skozi okno so stopali na morišče češki plemiči, voditelji češkega kraljestva v borbi proti katoliškim Habsburgovcem, ki so bili eno leto prej premagani na Beli gori. Drug za drugim so položili svojo glavo za domovino — 27 jih je bilo. Rablju je že omahovala roka — krvolok Ferdinand pa še ni bil nasičen. Tako so padli: Budovec, Kapliř, Jesenski, Mihalovic in dr. Čez noč so bili zaprti v mestni hiši, kjer so se pripravljali na smrt. Pesnik nam slika prizore v ječi in na morišču. Trdni v svoji veri in v prepričanju, da je bil njih boj boj za pravico in svobodo, čakajo obsojeni zadnje ure. Prišli so jezuiti, da bi jih spreobrnili — oni pa pojo psalme in verujejo v evangelij. Knjiga je nastala l. 1916. Torej v dobi, ko se javno ni moglo govoriti. Saj so morali na staromestnem trhu celo odstraniti desko, kjer so bila vpisana imena mučenikov za češko svobodo. V prvih dneh osvobojenja je češki narod oktil s cvetjem ono desko z imeni in po tleh, kjer je tekla l. 1621. češka kri, je bila preproga iz rož, ki so sestavljale dan poraza in — dan zmage. Par dni na to je tam množica podrla steber, ki je bil postavljen v spomin tuje zmage. Takrat je s ponosom gledal Jan Hus s svojega visokega spomenika po staromestnem trhu. In v ta čas je prav prišla zbirka pesmi našega Jana Ro-